

Núria Solà Robles

EL TURISME A LA Cerdanya

El nivell de desenvolupament del segment del Benestar

TREBALL DE FI DE GRAU

Dirigit per la Dra. Lorena Beas

Grau de Turisme

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Vila - Seca

2017

NOTA D'AGRAÏMENTS

El present treball no hauria estat possible sense la implicació i col·laboració de la meva tutora Lorena Beas al llarg de totes les fases de desenvolupament. Agrair també al Grup Cerdanya Ecoresort per la seva ajuda en l'aportació d'informació, així com en la seva experiència en el sector turístic de la comarca, en especial al Director de l'hotel Muntanya Prullans David, Isern Casanovas i dinamitzador de la part turística del clúster Sol dels Pirineus. Finalment, donar les gràcies a l'Oficina de Turisme i Patronat Comarcal de la Cerdanya per l'aportació de documentació.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ.....	1
2. LA CONFIGURACIÓ DEL TURISME DE SALUT ALS PIRINEUS CATALANS I ANDORRA	2
3. LA CERDANYA COM A DESTINACIÓ	11
3.1 OFERTA D'ALLOTJAMENT	13
3.2 RECURSOS I PRODUCTES	18
4. ANÀLISI DE L'OFERTA DE BENESTAR	27
4.1 OPINIÓ DELS TURISTES	27
4.2 ANÀLISI DAFO	37
5. CONCLUSIONS	39
6. BIBLIOGRAFIA	41

1. INTRODUCCIÓ

La Cerdanya és una comarca destacada pel que fa el turisme de muntanya dins de la comunitat de Catalunya. Suposa el principal motor econòmic i factor de desenvolupament del territori. L'organisme públic que s'encarrega de la promoció de la destinació és el Patronat de Turisme de la Cerdanya, el qual dirigeix els seus esforços en la captació de visitants, molt estretament relacionat pel que fa a la pràctica del turisme actiu. Aquest fet genera una escassa dedicació a d'altres possibles modalitats turístiques que es poden també desenvolupar en la comarca, com el turisme de salut i en particular el segment del benestar. A més, segons l'estudi *El turismo de salud en España*, realitzat per l'Escola d'Organització Industrial (2013), encarregat per la Secretaria d'Estat de Turisme, s'afirma que la salut és un servei cada vegada més demandat per les persones del món sencer i són molts els països que han apostat per polítiques de suport en aquest sector. Espanya, però, no apareix com una destinació reconeguda en aquest camp i són escassos els beneficis provinents de l'activitat.

En segon lloc, l'empresa per la qual treballo, *Cerdanya Ecoresort*, m'ha proposat elaborar el Treball de Fi de Grau relacionat amb aquest tema, el qual ambdues parts hem acordat i acceptat, ja que des de Direcció i el Departament de Màrqueting, els interessa focalitzar-se cap aquests possible nou mercat.

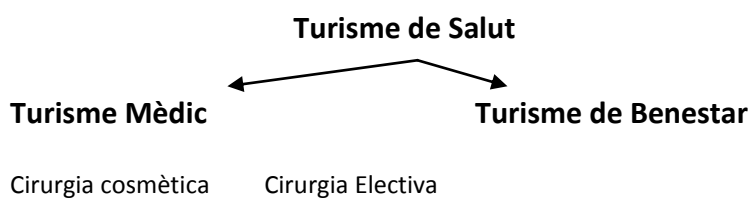
En aquest sentit, es planteja la següent hipòtesis: *El turisme de benestar a la Cerdanya està en un grau de desenvolupament encara inicial, però presenta un bon potencial de creixement.*

Per tant, es proposa com a objectiu d'aquesta investigació avaluar el nivell de desenvolupament del turisme de benestar a la Cerdanya i de la seva potencialitat. Aquesta recerca es farà mitjançant l'estudi de l'evolució del turisme de salut als Pirineus catalans i Andorra; l'estat de la infraestructura turística de la comarca; els seus recursos i productes; així com d'enquestes realitzades als turistes que han consumit el producte de benestar en la destinació; finalment, aquest conjunt ha de permetre extreure un diagnòstic basat en el procediment DAFO.

2. LA CONFIGURACIÓ DEL TURISME DE SALUT ALS PIRINEUS CATALANS I ANDORRA

Una primera aproximació teòrica al concepte de turisme de salut permet observar que la seva definició comprèn dues vessants: la mèdica i la de benestar (Mugomba, i Caballero, 2006; Jabbari, 2007 i Smith and Puzcka, 2009). El segment del turisme mèdic, fa referència a aquella pràctica de viatjar a un país diferent al de residència per obtenir tractaments mèdico-quirúrgics. Mentre que el segment de benestar o *wellness*, es vincula a aquells turistes motivats per mantenir i millorar el seu equilibri físic i emocional, mitjançant aigües termals i mineromedicinals, tractaments de bellesa, exercicis espirituals (ioga, pilates, tai chi, etc.), i en un sentit més ampli activitats esportives (veure figura 1). En tot cas, s'ha de recordar que la realització d'aquest treball, està enfocat a analitzar el turisme de salut únicament des de la perspectiva del benestar.

Figura 1: Estructura del turisme de salut

Font: Mugomba i Caballero (2006)

Des d'una perspectiva històrica, la utilització d'aigües mineromedicinals és un dels primers recursos emprats com a atractiu. En aquest sentit, la civilització que més ha explotat les aigües ha estat la romana, és la que ens ha deixat un major nombre d'edificis, són molts els indrets de Catalunya en els quals podem reconèixer el seu llegat històric, algunes d'aquests termes les podem localitzar: Altafulla (Tarragonès), Badalona i Barcelona (Barcelonès), Caldes de Boí (Alta Ribagorça), Sant Boi del Llobregat (Baix Llobregat). De fet, les aigües com a part recreativa, preservativa, higiènica i medicinal es converteix en una escena corrent en la vida quotidiana romana. Els banys públics de roma anomenats *balnea* per diferenciar-los dels particulars, *balneum*, es convertiren en un centre d'esbarjo col·lectiu, en una pràctica social generalitzada. L'idealisme de la regeneració grega desapareix en les termes romanes, on se substitueix la filosofia per la gimnàstica. Més tard, la pràctica del bany entra en decadència degut a la pressió de l'església, ja que aquesta denuncia la promiscuïtat i exhibició corporal, els emperadors cristians de l'època limiten, i fins i tot penalitzen l'activitat balneària. De fet, aquesta pràctica pateix una regressió fins l'Època Moderna (Associació Balneària de Catalunya, 1999).

L'interès per les aigües termals es recuperarà i d'aquesta manera ho manifesten diverses publicacions, com és *el Discurs sobre l'agricultura, comerç i indústria del Principat de Catalunya (1780)*, escrit per Jaume Caresmar. Aquest document recull la localització i característiques de diferents termes, així com el tractat de les *Aigües termals de la vila de Caldes de Montbui (1837)*. Aquest fet provoca a partir del segle XIX que els escrits sobre les aigües termals i mineromedicinals comencin a ser realitzats per metges, són un exemple la Memòria de Felix Janer (1833), sobre les aigües minerals de Ribes i les aigües minerals de Catalunya.

Tot i les limitacions que suposaven els desplaçaments cap a les regions de muntanya, on es situaven la majoria dels balnearis, no minvava l'interès que es començava a despertar a Catalunya a partir del segle XIX, vinculat al moviment higienista (Molina, 2004), basat en la conservació de la salut i prolongació de la vida. Relacionar-se amb els espais naturals i la utilització de les aigües termals o mineromedicinals.

L'activitat viatgera de l'època es pot recollir en dos tipus de pràctiques d'estiueig: la que fa referència a raons sanitàries, i per altra banda, la d'oci, ambdues practicades per la burgesia catalana.

El desenvolupament de l'activitat turística dels Pirineus és similar al desenvolupament d'altres destinacions de muntanya europees, com en els Alps. Tot i que, en el cas dels Pirineus, al ser territoris més aïllats, i per tant, menys accessibles per la pràctica del turisme es van incorporar més tard dins del desenvolupament turístic. A mitjans del segle XIX, amb l'arribada del ferrocarril, la burgesia i l'aristocràcia anava a les regions de muntanya atrets per les estacions balneàries. Com a exemple, l'emperadriu Eugenia de Montijo, esposa de Napoleó III, visitava la regió francesa de Bagnères de Luchon, una de les estacions balneàries més conegudes d'Europa.

De fet, la vessant nord-francesa dels Pirineus va ser on primer es va desenvolupar el turisme de muntanya, gràcies a l'arribada del ferrocarril. La població de Pau es va convertir en un poblet centre balneari de l'aristocràcia francesa, el mateix temps que apareixien noves destinacions amb estacions balneàries luxoses, com per exemple Bagnères de Bigorre i d'Ax les Termes, en el Pirineu Central, o bé de Font-Romeu, Céret i Amelie les Bains en l'Oriental. En els Pirineus Orientals, Bratezak i Rage (2002), analitza el gran Hotel de Font Romeu com un "un transatlàntic els Pirineus", un balneari de funcionament perfectament autònom, amb les seves sales de festa, bars, casino i el conjunt dels seus equipaments exteriors, camp de tennis i de golf.

A finals del segle XIX comencen aparèixer les primeres destinacions burgeses d'Espanya, en el cas de Catalunya les primeres tenen lloc a Puigcerdà (Cerdanya) o a Camprodon (Ripollès). Es repetia el mateix model que Europa i en particular de França.

Els balnearis que es troben localitzats als Pirineus estan associats a nuclis termals. Les deus termals apareixen localitzades en les falles perifèriques d'aquests massissos, o bé en les zones de contacte entre els granitoids i les formacions paleozoiques que els envolten (Associació Balneària de Catalunya, 1999).

La zona dels Pirineus Catalans és una zona geològicament destacada per l'afluència d'aigües termals, que es pot dividir en tres zones, Oriental, Central i Occidental (veure taula 1).

Taula 1: Distribució de les aigües termals per sectors dels Pirineus Catalans

Sector	Centre Balneari
Pirineus Occidentals	Banys d'Arties Banys de Lés Banys de Tredós Caldes de Boí
Pirineus Centrals	Balneari Montagut Banys de Sant Vicenç Balneari de Caldes de Músser Balneari de Senillers
Pirineus Orientals	Balneari de la Mercè Balneari de Vilajuïga

Font: Elaboració pròpia a partir de Molina (2004)

Pel que fa als **Pirineus Occidentals**, els principals centres a destacar són:

Banys d'Arties

Estan localitzats a la comarca de la Vall d'Aran a 1.140 metres d'altitud. Van ser construïts l'any 1897 en un petit edifici de pedra de tres plantes. Els banys a la planta principal es troben en mal estat, però i destaquen les banyeres de l'època romana. Els banys van deixar de funcionar el 1920 i en l'actualitat l'empresa que va comprar l'edifici, en projecta la seva rehabilitació.

Banys de Lés

Ubicats a la comarca de la Vall d'Aran, concretament a la Vall de la Garona. Van ser construïts l'any 1834, els quals va funcionar com a balneari fins els anys 60 del segle XX. El seu tancament es degut a una companyia hidroelèctrica, que va interceptar les aigües. L'edifici, però, s'utilitza des del 1961 com a hostel i no com a balneari. Tot i que existeixen projectes per reobrir-lo novament.

Banys de Tredós

Es troben també a la comarca de la Vall d'Aran a 9 km de Salardú a una altitud de 1.760 metres, els banys, de més alçada dels Pirineus. Oficialment no és un balneari, sinó es considera com a casa de banys. L'edifici data de finals del XVIII i principis del XIX, compost per un total de 14 habitacions. El 1944 va deixar de funcionar els quals van estar en estat de ruïnes fins que es va rehabilitar i en l'actualitat funciona amb normalitat.

Caldes de Boí

Aquest balneari es troba a l'Alta Ribagorça a la Vall de Boí. Suposa una de les estacions termals més importants de Catalunya i Europa. Es troba a 1.500 metres d'alçada i on es troben la majoria de deus mineromedicinals amb un total de 37 surgències. Es creu que la construcció va ser el voltant dels anys 1000 com a hospital-hostal. El segle XIX la propietat va passar a mans de l'Església i no va ser fins el 1895 on uns particulars comencen a explotar comercialment les seves aigües. Existeixen dues construccions que funcionen com hotels un és l'hotel Manantial construït el 1956 i l'altre l'hotel Caldes el 1671 (l'antic hospital-hostal).

Pel que fa als **Pirineus Centrals**, els principals centres a destacar són:

Balneari Montagut

Es troba a la comarca del Ripollès, els seus orígens tenen lloc el 1720 com a hostal de bany situat al costat de la carretera configurava un lloc de pas de Barcelona-Puigcerdà abans de la construcció del túnel del Cadí. Aquest estava compost per un total de 200 habitacions repartides en 4 plantes. A l'altra banda del riu es podia accedir a l'edifici dels banys, creat en el 1875 amb un gran ventall de serveis hidroteràpics. Durant la Guerra Civil va ser destinat a un hospital i l'edifici dels banys com a magatzem de municions, els qual es va ser explotat un cop finalitzada la guerra i no es va tornar a reconstruir.

Banys de Sant Vicenç

A la comarca de l'Alt Urgell a la vora esquerra del riu Segre es troben els banys. A mitjans del segle XVI s'hi va establir un hotel pels visitants de camí de la Seu d'Urgell a Puigcerdà. No va ser fins l'any 1775 on es va transformar en hotel balneari. El 1870 es va construir un nou edifici amb dotades instal·lacions aquest durant la Guerra Civil va ser ocupat per un hospital i va ser destruït durant la guerra. Un cop acabada es repregué l'activitat a l'edifici antic on actualment continua obert fent ús de les aigües termals pels seus clients. Específicament a la comarca de la Cerdanya, en el segle XIX apareixen dos centres termals: El balneari de Senillers i els banys de caldes de Músser (Associació Balneària de Catalunya, 1999).

Banys de Caldes de Músser

Les Caldes de Músser, actualment en ruïnes i a 1.130 metres d'alçada, es troben pròximes al balneari de Senillers i al marge dret del riu Arànsers. Una de les surgències es localitza dins de l'antic establiment. Amb una temperatura de 24,5º. Una altra es situa a 20 metres per sobre l'anterior i té una temperatura superior 25,6ºC. El cabal total d'ambdues surgències era aproximadament de 500 l/h (Associació Balneària de Catalunya, 1999).

Balneari de Senillers

Aquest antic balneari, es troba a 1.055 metres sobre el nivell del mar a la població de Lles. L'edifici va ser construït amb materials de la zona com pedres de granit o fusta de pi silvestre a finals del segle XIX, concretament l'any 1876. Compta amb la seva història d'haver allotjat Agatha Christie, Ernest Hemingway i el poeta Joan Maragall, on en aquest paratge va escriure la poesia *Pirinenques* (Associació Balneària de Catalunya, 1999). A més d'aquestes personalitats el balneari es va convertir en una de les destinacions principals de la burgesia catalana de l'època.

Els seus fundadors Srs. Joan Bordanova i Pallarès i Josep Ribera Babes van comprar al Sr. Antoni Duran les terres i l'antic edifici de Senillers. Aquests van ser impulsats degut l'èxit i influència de turistes que s'acostaven a la població de Lles en busca de les termes de Musa.

Passat dos anys de la seva adquisició Joan Bordanova va comprar la part de Josep Ribera. Aquest va decidir construir justament el costat de la casa existent un hotel balneari. L'edifici tenia tres plantes. La primera comptava amb una superfície de 595 m² on es trobava la recepció, sala d'estar, una capella i els diferents banys repartits cadascun provinent d'una font diferent amb propietats diverses, a les plantes restants es trobaven les habitacions, aproximadament unes 20.

Un cop es va obrir el públic de seguida es va convertir en un dels principals centres turístics del Pirineu. El 1887 les seves aigües mitjançant un reial decret es van declarar d'ús públic. Durant els primers anys d'obertura van participar en diversos concursos de l'època com Exposició Universal de Barcelona el 1888, els quals van guanyar la medalla de plata concebuda per la Universitat de Barcelona a conseqüència van aconseguir polaritzar-se entre la societat d'aleshores. Senillers tenia una bona reputació, el qual va despertar l'interès per la classe mitjana-alta que estiuejaven a la comarca (Hormias, 2011).

Entre el període 1896-1938 l'hotel balneari es consolida, aquesta és la millor etapa que experimenta Senillers, la de major creixement, així ho manifesten publicacions a la Vanguardia de periodistes d'aleshores com ho és Jose Zulueta (Hormias, 2011), en el qual explica les millors característiques dels balnearis i de la Cerdanya en general. En l'any 1928, degut a una revisió de llicències, les aigües de Senillers es classifiquen com a aigües minerals, el qual resulta positiu pel turisme.

La decadència d'aquest balneari es produeix entre els períodes 1939-1945 durant la Guerra Civil Espanyola, l'hotel es va convertir en un hospital, però tot i així un cop finalitzada la guerra Senillers continuà la seva activitat, sense ser rendible, la qual cosa va comportar que el 1946 sigui venut en una subhasta (Hormias, 2011).

En l'any 1946, Juan Pasqual Canyís va comprar la finca per tal d'invertir-hi i tornar-lo a convertir en un centre termal pioner, amb una ampliació i renovació. Entre els anys 1980 i 1992 l'hotel va ser llogat a una família i degut a la poca experiència i altres possibles factors aquest van anar perdent clientela poc a poc. En l'any 1993 l'hotel Senillers va ser comprat per l'Institut Terapèutic Internacional de Catalunya amb intenció d'iniciar un projecte de crear un parc ecològic termal, però degut a la manca de recursos i el mal estat en el qual es trobava l'edifici, no es va a dur a terme el projecte.

Els propis gestors amb l'ajut de voluntaris van decidir arreglar l'edifici sense resultats suficients. Avui en dia les instal·lacions estan completament obsoletes, hi ha hagut diversos intents de finançar el projecte, però cap s'ha dut a terme amb èxit. Les aigües utilitzades provenien de cinc surgències: Païdor (30º), del riu (28º), de la muntanya (24º), d'aigües alcalines-silicatades, del ferro (sulfuroses i ferruginoses) i dels Brians (sulfuroses).

Pel que fa als **Pirineus Orientals**, els principals centres a destacar són:

Balneari de la Mercè

Localitzat a la població de Capmany a l'Alt Empordà els voltants del 1887 es va construir l'establiment termal de la Mercè. L'edifici constava de tres cossos alineats al costat de la carretera direcció França. Disposava de 13 piles de banys on es realitzaven diferents tractaments. El 1939 un cop finalitzada la Guerra Civil, va deixar de funcionar com a balneari per passar a ser un hotel que continua l'activitat en l'actualitat. De les tres fonts d'on provenien les aigües (Sant Joan, Sant Rafel i la Mercè), només es conserva aquesta última, utilitzada com a ingesta d'aigua.

Balneari de Vilajuïga

També localitzat a la comarca de l'Alt Empordà situat el centre de la població de Vilajuïga va començar l'activitat com a centre balneari l'any 1906, però tingué una durada molt curta el 1928 va desaparèixer amb la mort del seu propietari Ramon Margineda i Duran. Va passar a ser una activitat d'embasament d'aigua que perdura actualment a càrrec d'una petita empresa, Aigües de Vilajuïga.

En referència a **Andorra**, segons Lluells (2007), el desenvolupament turístic en aquesta zona es pot englobar en tres etapes principalment:

- El turisme elitista
- El turisme de transició
- El turisme de masses.

En primer lloc, el turisme elitista, és propi del segle XIX, practicat per persones de classes acomodades. L'exotisme exerceix una poderosa atracció sobre els viatgers d'aquesta època que descriuen el país d'acord amb els seus esquemes de pensament. Els serveis que s'oferien eren quasi bé inexistents i les vies de comunicació quedaven reduïdes a camins. L'allotjament era deficient i la norma era la d'una fonda per parròquia.

Durant la segona meitat del segle XIX, nombroses companyies de capital francès van estar interessades per les Escaldes i les seves aigües termals. La presència de fonts termals a la parròquia està relacionada amb una falla o fractura profunda en la qual emergeix l'aigua. Es comptabilitza un total de trenta-dos fonts d'aigua termal a la parròquia de les quals dues pertanyen a aquesta i la resta a particulars. Les trenta fonts dels particulars proporcionen un cabdal de 630.233 litres/dia i les comunals 500.000 litres/dia. Aquestes fonts tenen en comú que totes proporcionen aigua calenta, que varia entre 17 i 65º i el cabal és estable no varia amb el temps.

El barri d'Escaldes creix al voltant de la parròquia i les seves aigües, les activitats econòmiques de la zona estan determinades per l'ús de les aigües com l'antiga fàbrica de llana. Les aigües de la parròquia havien estat utilitzades també amb finalitats terapèutiques pels hotels a finals del segle XIX principis del XX. Les virtuts curatives de les aigües van esdevenir el motiu de realitzar un viatge.

En segon lloc, el turisme de transició, propi dels anys trenta, és el precursor del turisme de masses. Els viatges per motius de salut, descans o cultura són realitzats per sectors més amplis de la població. L'oferta turística d'aquesta època que precedeix les guerres, és el paisatge gairebé sense modificar per l'home, el nucli hoteler desenvolupat d'Escaldes al voltant de l'aigua termal i els monuments artístics.

La pràctica de l'esquí es comença a difondre també en aquesta època amb l'aparició de l'Esquí Club Andorrà, fundat el 1932, aleshores es millora l'accessibilitat amb la construcció de noves xarxes viàries. Finalment, el turisme de masses es configura a partir de la segona meitat del segle XX i el fenomen turístic esdevé, principalment el turisme de compres. El desenvolupament turístic creix a mesura que també augmenta l'oferta d'allotjament. El 1961 es crea l'Associació Hotelera d'Andorra.

Entre els anys 60 i 80 del segle XX es creen les dues estacions d'esquí actual, Vallnord i Granvalira. L'activitat turística no queda determinada a un espai concret, sinó que ràpidament s'estén per tot el país amb un gran ventall d'instal·lacions orientades a donar acollida als turistes, l'hoteleria, la restauració, les instal·lacions esportives i lúdiques, així com també els hotels balnearis entre d'altres. És propi d'aquest període l'aparició del centre lúdic termal Caldea.

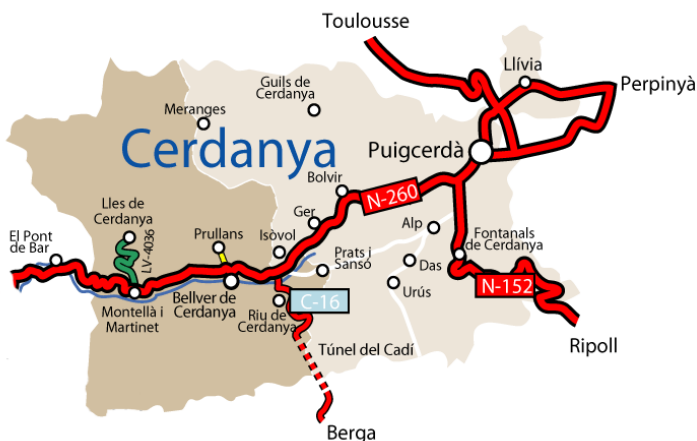
L'any 1984, es comença a plantejar la seva construcció aprofitant el recurs natural de la zona, però no serà fins 1994 quan obri les seves portes. És indiscutible que Caldea ha esdevingut un atractiu turístic nacional, capaç d'actuar com a oferta complementària.

Actualment el país compta amb una gran oferta termal, entre els centres més prestigiosos es troben Caldea, Hotel Roc Blanc, Sport Wellness Mountain Spa (Soldeu), Hotel Plaza, entre d'altres.

3.LA CERDANYA COM A DESTINACIÓ

La comarca de la Cerdanya està definida per la vall alta del riu Segre. Aquesta vall comprèn una plana considerable, d'uns 35 km de llargada, i queda tancada al sud per la Serra del Cadí i al nord pels contraforts pirinencs. Els Pirineus de la Cerdanya comprenen alguns dels cims més alts de Catalunya, que s'aproximen als 3.000 metres: la Tossa Plana de Lles (2.916 m), al nord; el Puigmal (2.913 m), a l'est; el Puigpedrós (2.911 m), al nord, i el Carlit (2.911 m), a l'Alta Cerdanya. Administrativament, pertany a dos estats diferents, on es pot diferenciar l'Alta Cerdanya, que pertany a França i la Baixa Cerdanya a Espanya. A més, la comarca de la Baixa Cerdanya es divideix entre les províncies de Girona i de Lleida (veure figura 2).

Figura 2: Mapa de la comarca de la Cerdanya (Catalunya)

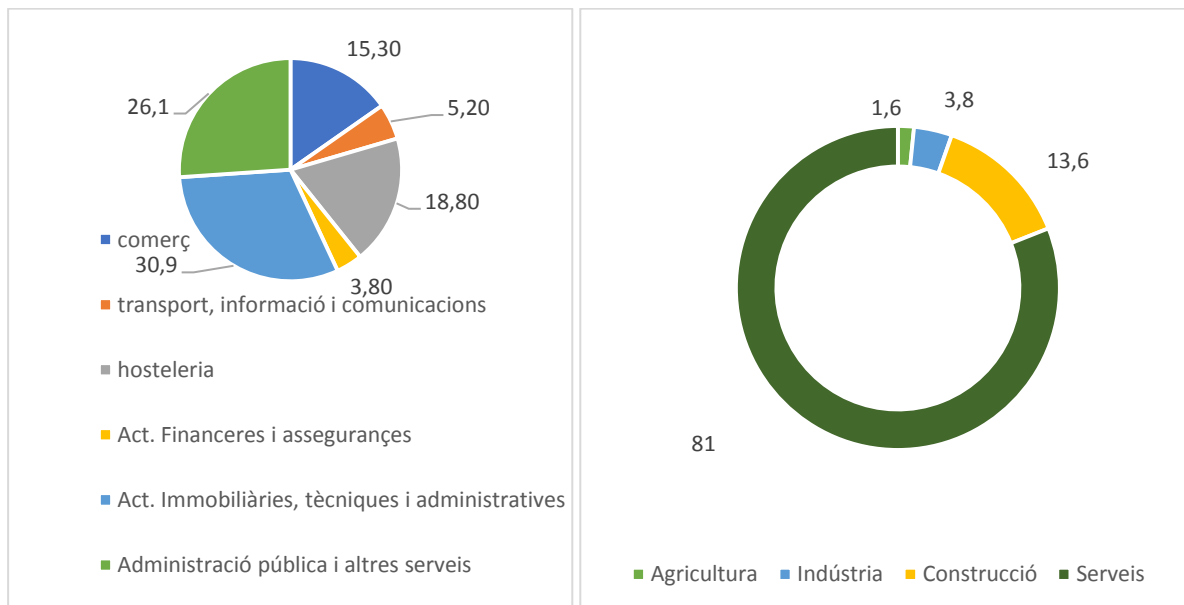
Font: Ara Lleida. Diputació de Lleida

La comarca limita al sud-est amb el Ripollès, al sud amb el Berguedà, al sud-oest amb l'Alt Urgell, i al nord amb França i Andorra. Les principals vies de comunicació de la comarca per carretera són l'A-26, la C-16 i la C-26. El transport amb ferrocarril té diverses línies que porten a la comarca: Barcelona-Puigcerdà, Puigcerdà-París i Puigcerdà-Vilafranca de Conflent. L'empresa Alsina Graells és el principal servei d'autobusos regulars que opera a la comarca.

La Cerdanya agrupa un total de disset municipis. En general, els termes municipals són de mida mitjana, però destaquen Lles de Cerdanya (102,80 km²) i Bellver de Cerdanya (98,14 km²). Hi ha una baixa densitat de població amb un total de 17.704 habitants (IDESCAT, 2016).

Puigcerdà, la capital de la comarca, amb 8.810 habitants és el municipi més gran, seguidament de Bellver de Cerdanya amb 1.995 habitants, Alp 1.536 habitants i Llívia 1.467 habitants, la resta de municipis no superen els 600 habitants, sent els tres municipis amb menys població Urús amb 181 habitants, seguit per Riu de Cerdanya amb 97 habitants i Meranges amb 99 habitants (IDESCAT, 2016). La Cerdanya és una comarca molt turística, i com a tal, el sector serveis és el més rellevant (veure figura 3). S'observa que el sector serveis presenta un major VAP, 81%, seguit pel de la construcció 13,6%, la indústria 3,8% i en menor importància l'agricultura amb un 1,6%. En relació a les branques d'activitats dins del sector serveis. En primer lloc, destaca amb un 30,9% les immobiliàries, tècniques i administratives, en segon lloc amb un 26,1%, l'administració pública i altres serveis, i en tercer es troba l'Hosteleria amb un pes del 18.80% .

Figura 3: Valor Afegit Brut per grans sectors i serveis per branques d'activitat a la Cerdanya (2014)

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'IDESCAT

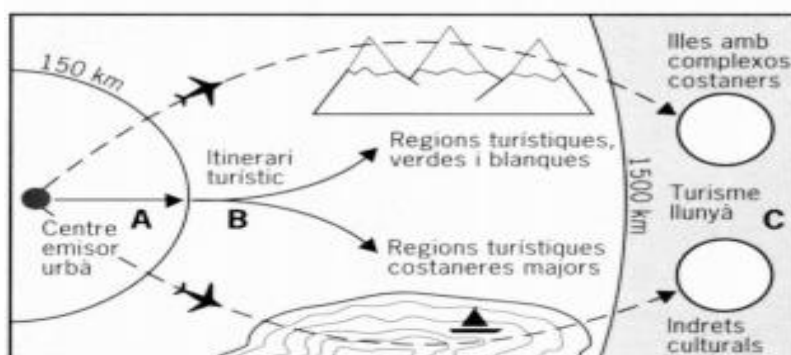
Pel que fa al posicionament turístic, la Cerdanya s'engloba dins la *Marca Pirineus*, promoguda per l'Agència Catalana de Turisme de Catalunya, que pretén posar en valor tota la diversitat de l'oferta turística dels Pirineus catalans. Està composta per un total de tretze comarques, les quals entre elles es troba la Cerdanya. Per altra banda, des del punt de vista de la promoció turística feta per les Diputacions, els municipis que pertanyen a la província de Girona estan inclosos i promoguts per la marca turística *Costa Brava, Pirineu de Girona*. En canvi els municipis pertanyents a la província de Lleida estan inclosos dins la marca *Ara Lleida*.

Altres marques que també participen en la promoció i posada en valor de la destinació de la Cerdanya són: *Barcelona Turisme Pirineu*, *Pirineus Barcelona* i la *marca Catalunya*. El turisme suposa un dels motors econòmics principals de la regió durant els mesos d'hivern, quan es duu a terme la pràctica de l'esquí i el turisme de neu. Respecte a la resta de l'any, es poden practicar activitats de natura i muntanya com el senderisme, el cicloturisme, alpinisme, etc. A més, de gaudir en qualsevol període del patrimoni cultural i gastronòmic.

3.1 OFERTA D'ALLOTJAMENT

La modalitat d'allotjament predominant a la Cerdanya són les segones residències. Aquest fet és degut a diversos factors tant socials com econòmics. Segons l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona (2017), reconeix que el desenvolupament de les segones residències preferentment a les zones de costa, de muntanya i a les rodalies de les grans ciutats està condicionada en gran part per l'accessibilitat, la distància, la qualitat del paisatge, el clima, l'existència de recursos recreatius i el preu del sòl. Segons identifica Claval (1976), estableix una zonificació de la freqüència turística a partir dels grans centres urbans. Assenyala tres zones, A: residències secundàries i turisme de cap de setmana; B: recorreguts turístics i estades a les platges, muntanyes o ciutats amb monuments destacables; i finalment identifica la zona C: transports en vols xàrter, estades en complexos hotelers o viatges col·lectius organitzats. La segona zona ocupa una franja entre 150 km i 1.500km, en aquesta zona es caracteritza els recorreguts turístics i les estades a la muntanya o a la costa. A més de 1.500 km els recorreguts turístics són inhabituals i les segones residències gairebé inexistent (veure figura 4).

Figura 4: Zonificació de la freqüentació turística a partir de grans centres urbans

Font: Claval (1976)

Aplicant aquesta regla en el cas de la Cerdanya, la comarca es troba a un radi de 147 km de la gran metròpolis de Barcelona, una de las més extenses i poblades d'Europa, on a mitjans dels 60-70 del segle XX, va experimentar una forta expansió demogràfica i econòmica, degut a un gran nombre de naixements i a la immigració. A dia d'avui hi ha una població total de 3.239.337 habitants segons l'Àrea Metropolitana de Barcelona (2016) i està composta per un total de trenta-sis municipis. Per tant, correspon a la zona A: residències secundàries i turisme de caps de setmana. Com s'ha comentat, és de gran importància el paper les segones residències dins de l'oferta d'allotjament de la comarca (veure taula 2). En gairebé tots els municipis, a excepció de Puigcerdà i Martinet, hi ha un major nombre de segons residències que no pas habitatges principals. Aquest fet és degut a que Puigcerdà és la capital i concentra la majoria de la població de la comarca. En total a la comarca hi ha 10.634 habitatges de segona residència, respecte els 7.664 de primeres residències.

TAULA 2: Habitatges Familiars. Per tipus i municipis de la Cerdanya (2011)

Municipi	Principals	Secundaris	Buits	Total
Alp	768	2.620	220	3.608
Bellver	1.047	1.116	437	2.600
Bolvir	166	578	28	772
Das	92	295	0	397
Fontanals	236	884	0	1.127
Ger	209	335	37	581
Guils de Cerdanya	223	545	0	778
Isòvol	148	271	0	427
Lles de Cerdanya	123	179	56	358
Llívia	700	1.553	345	2.598
Meranges	40	40	8	88
Montellà i Martinet	304	253	94	651
Prats i Sansor	88	409	0	503
Prullans	96	146	31	273
Puigcerdà	3.296	1.083	859	5.958
Riu de Cerdanya	57	93	0	154
Urús	71	234	0	312
Total	7.664	10.634	2.115	20.413

Font: Elaboració pròpia amb dades obtingudes de l'IDESCAT.

A La Cerdanya l'oferta d'allotjament reglat és reduïda (veure taula 3). En primer lloc els tres municipis destacats en quant a major nombre de places corresponen als municipi de Puigcerdà (1.600), Prullans (1.201) i el municipi d'Alp (1.171). D'aquests cal esmentar que l'oferta de Puigcerdà es troba bastant equilibrada entre el nombre de places hoteleres i de càmping. A Prullans destaquen les places de càmping, més del doble que les hoteleres i a Alp l'oferta de places es concentra en les hoteleres, ja que les de càmping són inexistents. Pel que fa el turisme rural a la comarca, si troba una petita oferta 385 places en total, la majoria es concentra a Lles (96) , Puigcerdà (78) i Isòvol (48) a la resta de municipis és reduïda i inexistent en quatre municipis de la comarca. El major nombre de places de la comarca tenen a veure amb les de càmping (4.524), tot i que només està present en un total de set municipis.

Taula 3: Nombre de places hoteleres, càmping i turisme rural a la Cerdanya (2015)

Municipi	Hotel	Càmping	Turisme Rural	Total
Alp	1.156	0	15	1.171
Bellver de Cerdanya	328	900	9	337
Bolvir	88	0	14	102
Das	0	0	19	10
Fontanals de Cerdanya	0	450	22	472
Ger	32	0	24	56
Guils de Cerdanya	0	762	0	762
Isòvol	0	348	43	391
Lles de Cerdanya	153	246	96	495
Llívia	111	0	0	111
Meranges	16	0	0	16
Montellà i Martinet	56	0	38	94
Prats i Sansor	96	0	12	108
Prullans	204	993	4	1.201
Puigcerdà	697	825	78	1.600
Riu de Cerdanya	16	0	0	16
Urús	0	0	11	11
Total	2.949	4.524	385	7.858

Font: Elaboració pròpia amb dades obtingudes de l' IDESCAT.

Segons s'observa en la taula 4, la major categoria de places hoteleres correspon a les de tres estrelles (1.100), en segon lloc fan referència les de quatre estrelles (698), seguit per les de dues estrelles (569) i les d'una estrella (181), i en últim lloc, amb una oferta molt reduïda les de cinc estrelles (22). Per tant, es pot afirmar que a la Cerdanya destaca una oferta hotelera de categoria mitjana–alta. A la població de Bolvir i Alp, es troben les places amb major categoria, les de menor a Bellver de Cerdanya, Parts i Sansor o Ger.

TAULA 4: Categoria de les places hoteleres per municipi a la Cerdanya (2016)

Municipi	1*	2*	3*	4*	5*
Alp	49	38	606	465	0
Bellver de Cerdanya	32	235	0	0	0
Bolvir	0	0	0	66	22
Das	0	0	0	0	0
Fontanals	0	0	0	0	0
Ger	0	32	0	0	0
Guils de Cerdanya	0	0	0	0	0
Isòvol	0	0	0	0	0
Lles de Cerdanya	22	48	0	0	0
Llívia	39	0	55	0	0
Meranges	0	16	0	0	0
Montellà i Martinet	0	0	0	0	0
Prats i Sansor	16	80	0	0	0
Prullans	0	0	105	91	0
Puigcerdà	23	120	318	76	0
Riu de Cerdanya	0	0	16	0	0
Urús	0	0	0	0	0
TOTAL	181	569	1.100	698	22

Font: Elaboració pròpia amb dades de l' IDESCAT.

Pel que fa els establiments de càmping (veure taula 5), són de categoria mitjana, ja que només hi ha places de primera (2.937) i de segona (1.587). Els establiments de Luxe o de tercera són inexistents.

TAULA 5: Categoria de les places de càmping a la Cerdanya (2015)

Municipi	Luxe	Primera	Segona	Tercera
Bellver	0	900	0	0
Fontanals	0	450	0	0
Guils de Cerdanya	0	762	0	0
Isòvol	0	0	348	0
Lles	0	0	246	0
Prullans	0	0	993	0
Puigcerdà	0	825	0	0
TOTAL	0	2.937	1.587	0

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'IDESCAT.

Per altra banda, existeixen altres tipus d'allotjament característics de zones de muntanya com són els refugis, la gran majoria pertanyen a la FEEC (Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya), cases de colònies, albergs i fondes (veure taula 6).

Taula 6 : Places en altres formes d'allotjament turístic a la comarca de la Cerdanya (2017)

Municipi	Albergs	Cases de colònies	Refugis de muntanya*	Fondes	Total
Alp	520	0	322	0	842
Bellver	286	138	37	100	561
Ger	0	0	15	0	15
Lles de Cerdanya	60	0	175	52	287
Llívia	70	0	0	0	70
Meranges	0	0	72	0	72
Montellà i Martinet	0	76	32	0	108
Puigcerdà	180	0	0	0	180
Riu de Cerdanya	0	0	38	0	38
Urús	0	0	30	0	30
Total	1.116	214	721	152	2.203

Font: Elaboració pròpia amb dades del Patronat de Turisme de la Cerdanya (refugis de muntanya)

i contacte directe amb els establiments (albergs, cases de colònies i fondes). *Dada del 2016

En la taula 6 es pot observar que existeix una oferta important en quan a establiments no hotelers. En total 2.203 places entre elles destaca amb una major oferta les places dels establiments d'albergs, concentrades majoritàriament a la població d'Alp. Pel que fa a les places en refugis de muntanya aquestes són rellevants amb un total de 721, també concentrades a la població d'Alp.

Les cases de colònies presenten un total de 214 places i en aquest cas la majoria es troben el municipi de Bellver de Cerdanya. Per últim, les places de les Fondes són les menys importants amb un total de 152, repartides entre la població de Bellver de Cerdanya i el municipi de Lles.

3.2 RECURSOS I PRODUCTES

Els recursos que es troben en el territori de la Cerdanya fan que si desenvolupin diferents pràctiques turístiques associades a diferents modalitats.

a. Turisme de Natura i Actiu

El turisme de natura requereix d'un paisatge de qualitat, d'escassa presència humana i transformació i a la vegada que respongui a una certa imatge. Per a la seva protecció i conservació es creen diferents figures, depenent del tipus que sigui tindrà més a menys nivell de protecció. Aquestes figures són els PEIN (Pla d'Espais d'Interès Natural), Parcs Nacionals, Paratges Naturals d'Interès Nacional, Parcs Naturals i Reserves Naturals.

L'objectiu que persegueixen és la conservació de la biodiversitat. De fet, els espais protegits es defineixen per les seves característiques geomorfològiques o paisatgístiques i la seva riquesa en espècies, flora, fauna i hàbitats, acullen els ecosistemes en millor estat de conservació amb més biodiversitat d'organismes (Departament de Territori i Sostenibilitat de Catalunya, 2015). En la taula 7 es mostren les figures de protecció existents a la comarca de la Cerdanya.

Taula 7: Figures de protecció dels Paratges Naturals de la comarca de la Cerdanya (2017)

Figura de protecció	Nom	Superfície (ha)	Comarques que abasta	Any de creació
Paratge Natural d'interès nacional	Massís del Pedraforca	1.750	Alt Urgell, Berguedà i Cerdanya	1983
Parc Natural	Cadí-Moixeró	41.060	Alt Urgell, Berguedà i Cerdanya	1983
Reserves Naturals Parcials	La Llosa	84	Cerdanya	1987
	Segre-Isòvol	10	Cerdanya	1987
	Segre-Prullans	44	Cerdanya	1987

Font: Elaboració pròpia amb dades de la Generalitat de Catalunya

En aquests entorns naturals es poden practicar una gran varietat d'activitats esportives com són el senderisme, BTT, ciclisme, escalada, espeleologia, hípica, barranquisme, rutes 4X4, entre d'altres. La Cerdanya compta amb un aeròdrom, el qual permet poder-ho realitzar activitats com paracaigudisme, volar amb ultralleuger, vol a vela, vol a motor o excursions amb globus. També es de destacar, referent a l'ecoturisme, que existeixen portals webs turístics com el d'*Experiències Pirineus*, un grup d'empreses, tant de l'Alt Urgell com de la Cerdanya que tenen com a finalitat promoure el turisme sostenible i de qualitat en els serveis i activitats que ofereixen.

Els grans esdeveniments esportius de la Cerdanya són coneguts a nivell nacional i alguns internacionals, els quals aporten valor afegit a la destinació, aconseguint una imatge potent i reconeguda. Aquests en són alguns exemples (Ajuntament de Puigcerdà, 2017):

- Copa Puigcerdà. Campionat de Catalunya Patinatge sobre Gel
- Cerdanya Skiline (cursa de muntanya)
- TriSnow La Molina (Triatló Running, MTB i Skimo)
- Marxa cicloturista ruta Pirenaica de les tres nacions (creua tres fronteres i puja els ports més elevats dels Pirineus)
- Copa d'Espanya Alpí patins
- Ultra Cerdanya (curs de muntanya)
- Torneig internacional Cúrling

b. Turisme de Benestar

Existeix una oferta relativament destacada pel que fa al benestar i centres de Spa (veure taula 8). Consten un total de catorze establiments que ofereixen tractaments, repartits en cinc municipis. Tots ells són hotels a excepció del Càmping la Cerdanya, el qual forma part del grup Cerdanya Ecoresort, i per tant, comparteix les instal·lacions de l'Hotel Muntanya & Spa.

És necessari remarcar que no tots els establiments hotelers amb serveis de spa i tractaments ofereixen la possibilitat d'utilitzar les seves instal·lacions i serveis a tot tipus de clients, Alp hotel Masella, Solineu, Hotel Supermolina, Torre del Remei, Hotel del Lago i Hotel & Spa Puigcerdà, només permeten fer-ne ús als clients allotjats en el propi establiment. En molts dels casos és per una qüestió de dimensions, ja que les instal·lacions tenen unes capacitats limitades. Cal esmentar també, que les aigües dels centres de benestar de tots els establiments no són aigües medicinals ni termals. En aquest cas, intenten complementar aquest fet amb altres serveis propis, com són els tractaments de bellesa o bé els massatges, que en la gran majoria utilitzen productes naturals.

Taula 8: Oferta d'establiments amb serveis de benestar i similars a la Cerdanya (2017)

Establiment	*	Ubicació	Serveis de Benestar i Spa
Hotel Adserà	3*	Alp, La Molina	Sala de fitness i sauna, jacuzzi , rajos UVA, ofereix activitats esportives
Alp hotel Masella	3*	Alp, La Masella	Sala de fitness, zona d'aigües amb piscina interior, sauna, jacuzzi, solàrium. Activitats esportives.
Guitart Hotels	4*	Alp, La Molina	Tractaments de bellesa amb productes naturals (algues, fang, xocolata), zona de massatges. Piscina interior amb spa. Orientat el turisme esportiu.
HG	4*	Alp, La Molina	Instal·lacions de Spa, tractaments de bellesa i massatges.
Solineu	3*	Alp, La Molina	Instal·lacions de Spa amb jacuzzi, saunes, banys de vapor i fitness

Establiment	*	Ubicació	Serveis de Benestar i Spa
Hotel Supermolina	3*	Alp, La Molina	Instal·lacions de Spa amb jacuzzi, saunes, banys de vapor i zona de fitness
El Xalet del Golf	4*	Bolvir	Instal·lacions esportives zona de fitness, golf, tennis i esquaix. Sala de massatges i sauna.
Torre del Remei	5*	Bolvir	Zona d'aigües amb piscina climatitzada i solàrium
Fontanals Golf	4*	Fontanals de Cerdanya	Centre Wellness amb piscines, saunes i zones d'aigües, zona fitness amb equipament Technogym, pistes de pàdel i tennis a més de massatges i tractaments.
Hotel muntanya & Spa i càmping la Cerdanya	4*	Prullans	Instal·lacions de Spa amb saunes, banys de vapor i jacuzzi, piscina climatitzada, tractaments de bellesa i massatges. Activitats amb contacte amb la natura (banys de bosc) activitats espirituals ioga.
Hotel del Lago	3*	Puigcerdà	Instal·lacions de Spa, sauna i jacuzzi. Serveis de massatges i tractaments de bellesa.
Villa Paulita	5*	Puigcerdà	Zona Spa, amb piscina climatitzada, saunes, zona de fitness, massatges i tractaments.
Hotel & Spa Puigcerdà	3*	Puigcerdà	Instal·lacions de Spa amb sauna i banys de vapor, massatges i tractaments.

Font: Elaboració pròpia amb dades de les pàgines oficials dels establiments.

Per altra banda, s'han organitzat diferents grups de treball per impulsar aquest segment i aconseguir una millor imatge i posicionament de la comarca en la modalitat del benestar. Un exemple és la creació del clúster transfronterer Sol dels Pirineus, que uneix empreses de La Cerdanya (espanyola i francesa), Conflent i Capcir, i busca promoure el concepte de Salut i Benestar, englobant 5 sectors que consideren fonamentals: alimentació, desenvolupament sostenible, esport, salut i turisme, amb l'objectiu dels quals permeti diversificar el territori i ajudar-lo a crear Marca.

c. Turisme Cultural

Segons el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, l'any 2014 la Cerdanya comptava amb un total de trenta-un Béns Culturals d'Interès Nacional, classificat amb trenta monuments històrics i un conjunt històric (veure taula 9).

Taula 9 : Béns Culturals d'Interès Nacional de la Cerdanya per municipis (2017)

Monument	Època/Estil	Municipi
<i>Patrimoni Arquitectònic</i>		
Torre del Riu	Historicisme XIX-XX	Alp
La Torrassa	XV	Alp
Església de Sant Julià de Pedra	Romànic XI,XII, XVII-XVIII	Bellver de Cerdanya
Església de Santa Eugènia de Nerellà	Romànic-Barroc XI, XVIII	Bellver de Cerdanya
Castell de Bellver	XIII	Bellver de Cerdanya
Torre la Presó	Gòtic XIII-XVII	Bellver de Cerdanya
Castell de Sant Martí dels castells	Romànic XII,XVI,XVIII	Bellver de Cerdanya
Església de Santa Maria de Talló	Romànic XII, XVI,XVIII	Bellver de Cerdanya
Església de Sant Clement	Obra popular XVIII	Bolvir
La Torre de Bolvir	XVI-XVII	Das
La Torre de Das	Obra popular Medieval	Das
Castell i església de la Llosa	Medieval	Lles
Castell de Viliella	Obra popular Medieval	Lles
Castell de Travesseres	Medieval	Lles
Castell de Lles	Obra popular Medieval	Lles
Mas Barnola	XVII-XVIII	Lles
Castell d'Aranser	Medieval	Lles
Castell de Llivia	Obra popular Medieval	Llivia
Torre de Bernat de so	Obra popular XIV	Llivia
Torres de l'església	Obra popular XVII	Llivia

Monument	Època/Estil	Municipi
Barri Vell de Llúvia	Gòtic tardà XIII-XXI	Llúvia
Església de Sant Sadurní	Romànic XII,XIII,XVII,XVIII	Meranges
Castell de Meranges	Obra popular Medieval	Meranges
Castell de Montellà	-	Montellà i Martinet
Murs i fortificacions	-	Montellà i Martinet
Castell de Víllec	-	Montellà i Martinet
Força de Prats	Medieval	Prats i Sansor
Casa dels Barons	XVI	Prullans
La Bastida	-	Prullans
Patrimoni Arquitectònic		
Fortificació de Puigcerdà	Obra popular Medieval XVII	Puigcerdà
Fortificació la presó, Castell del Puig d'Urús	Medieval	Urús
Patrimoni Arqueològic		
Abric de la Vall de l'Inglà	Lloc amb representació gràfica sobre pedra, pintura, bronze.	Bellver de Cerdanya
La Devesa Canal	Lloc amb representació gràfica sobre pedra, gravat. Des del Neolític Mig recent a Bronze Mig.	Bolvir
Dipòsit d'aigües de Ger	Lloc amb representació gràfica sobre pedra, gravat. Des del Neolític Mig recent a Bronze	Ger
La Cabana, La Barraca de l'Antoni	Lloc amb representació gràfica sobre pedra, gravats. Abrics i similars amb representació gràfica, gravat.	Lles
Torre dels Moros II	Lloc amb representació gràfica sobre pedra, gravat. Neolític mig recent.	Lles

Font: Elaboració pròpia amb dades del Registre de Béns Culturals d'Interès Nacional i Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

La comarca de la Cerdanya compta amb un varietat i ric patrimoni cultural. Entre les figures més destacades es troben les d'estil romànic i gòtic. Els municipis amb un major nombre de patrimoni cultural són el municipi de Bellver de Cerdanya, Alp, Lles o Llúvia. Destaca el patrimoni arqueològic, tot i que, també compta amb patrimoni arquitectònic. Pel que fa als museus i col·leccions (veure taula 10) hi ha un total de sis museus en tota la comarca i una col·lecció a la Població de Das.

Taula 10: Museus i col·leccions de la comarca de la Cerdanya, 2016

Nom del Recurs	Municipi
Museu del Bosc	Bellver de Cerdanya
Museu Municipal de Llúvia	Llúvia
Museu Casa del Riu	Montellà i Martinet
Parc dels Búnquers	Montellà i Martinet
Museu de l'Esclop	Meranges
Museu Cerdà	Puigcerdà
Col·lecció Museu de Das	Das

Font: Elaboració pròpia amb dades Generalitat de Catalunya

Alguns exemples d'activitats culturals, que s'organitzen a la comarca segons el Consell Comarcal de la Cerdanya (2017) són:

- Visita al Campanar de Santa Maria a Puigcerdà
- Ruta literària Ruiz Safont, basat en la recreació de llocs d'interès que es desenvolupen en la trama de la novel·la " El joc de l'àngel"
- Exposicions fotogràfiques
- Petjades Culturals, ruta cultural senyalitzada pel municipi de Puigcerdà
- Visita, exposicions i fires ramaderes
- Fires d'esport i natura
- Visites i exposicions gastronòmiques
- Trobades culturals Pirinenques, Natura i Cultura al Pirineu
- Trobada de corals de Cerdanya

d. Turisme de Golf

Les característiques geològiques i la unitat fisiogràfica de la comarca de la Cerdanya definida principalment per l'alta vall del riu Segre, la Cerdanya és una de les valls més àmplies d'Europa, aquest tret singular fa possible la instal·lació d'equipaments de golf. En l'actualitat compta amb una petita oferta de qualitat destacada.

Real Club de Golf de la Cerdanya

El tercer club més antic de Catalunya i el 10è a nivell espanyol, va ser inaugurat l'any 1929, el primer de la província de Girona, està localitzat en el municipi de Puigcerdà. En els seus inicis es tractava d'un camp privat fins el 1965, que va passar a ser social. Compta amb un total de divuit forats a més d'altres instal·lacions esportives: zona poliesportiva, piscina, pistes de tennis, pàdel i squash. El 1948 es va construir l'hotel Xalet del Golf per donar el camp unes instal·lacions residencials per allotjar els clients amants del golf, l'hotel compta amb trenta-tres habitacions.

Golf Fontanals

Ubicat al municipi de Fontanals de Cerdanya. Es tracta d'un camp de divuit forats i recorregut llarg. Va ser inaugurat el 1929. En el 1996 la Peugeot Golf Guide li va atorgar una alta qualificació i el va incloure entre les primeres posicions dels 300 millors camp d'Europa. Compta també amb petit hotel de seixanta habitacions i instal·lacions de gimnàs, restaurants, piscina, pista de pàdel i de tennis.

Golf Sant Marc

Aquest complex es troba el municipi de Puigcerdà. Està conformat per divuit forats i és considerat un *camp executive*, és a dir per a principiants. És l'únic que no disposa d'allotjament, però amb instal·lacions de bar, restaurant, cafeteria, casa club, escola de golf, lloguer material entre d'altres.

c. Turisme de Neu

L'activitat del turisme d'esquí apareix a la comarca a partir dels anys 40 amb l'obertura de l'estació d'esquí de **La Molina**, la segona més antiga de Catalunya, seguit de l'estació de Rasos de Peguera (Berguedà). La pràctica del esquí i les activitats d'hivern són l'origen del turisme de masses a la zones de muntanya (Font, 2012). La primera competició oficial espanyola d'esquí té lloc a la Molina en l'any 1911 (Copa del Rei Alfons XIII), aleshores no comptava amb cap tipus de remuntador mecànic. La construcció de l'estació d'esquí comporta una millora dels accessos, tant per carretera com ferroviaris, el 1924 amb el primer tren a La Molina. Actualment consta d'un total de cinquanta-dos pistes que constitueixen 61 km esquiables.

La Masella es va inaugurar vint anys més tard que La Molina, l'any 1967. Té una extensió de 74 km esquiables amb un total de seixanta-cinc pistes. Es troba ubicada a la població de La Molina unida a l'estació d'esquí de La Molina. En l'actualitat existeix la possibilitat d'esquiar a les dues estacions amb el forfet Alp2500, un forfet conjunt que uneix les dues estacions amb un recorregut de 128km. Des del 2014 La Masella ofereix la possibilitat d'esquí nocturn, sent així una de les poques estacions d'esquí del Pirineu amb aquesta possibilitat.

Més endavant es van incorporar les estacions d'esquí nòrdic a la comarca, de les set estacions que es troben el Pirineu català, tres d'elles estan ubicades a la Cerdanya, sent l'estació de Lles la primera en inaugurar-se l'any 1970, seguides per l'estació d'Aransa (1986) i Guils (1993).

4. ANÀLISI DE L'OFERTA DE BENESTAR

L'objectiu d'aquest capítol és obtenir la valoració del segment del turisme de benestar a la Cerdanya, mitjançant l'elaboració d'enquestes que recullin les opinions i el punt de vista dels turistes que visiten la comarca. Aquests resultats han de permetre l'elaboració d'un DAFO, en el qual s'hi faran constar el diagnòstic obtingut.

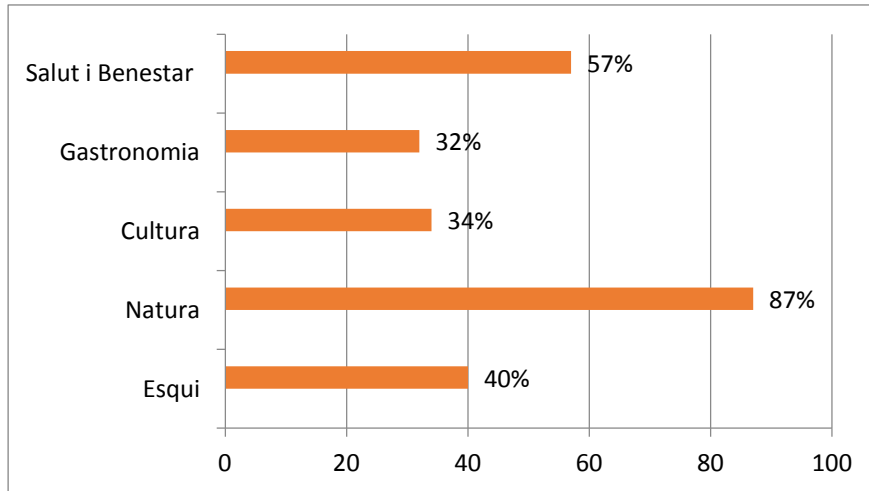
4.1 OPINIÓ DELS TURISTES

El mètode seleccionat per obtenir l'opinió dels turistes consumidors dels productes de benestar a la comarca és el disseny d'una enquesta de vuit preguntes amb algunes qüestions derivades, per sumar un total de catorze resultats (veure annex 1). La tipologia d'enquestes es divideix en tres categories, de resposta múltiple, de SI/NO, així com amb una escala del 1 al 5 (1 molt dolent a 5 molt bo).

Per altra banda, s'han realitzat un global de cent enquestes, distribuïdes en grups de vint pels següents municipis: Prullans, Alp, Puigcerdà, Bolvir i Fontanals, ja que són aquestes les localitats que presenten oferta de benestar. El període escollit per a realitzar-les ha estat Setmana Santa, moment presumiblement de més afluència durant la realització d'aquesta recerca.

En relació als resultats, pel que fa a la principal motivació per viatjar a la Cerdanya (veure figura 5), es pot observar com té a veure amb la naturalesa, que concentra més del 80% de les preferències, seguidament destaca la salut i el benestar amb prop del 60%. En canvi, l'esquí, la cultura i la gastronomia, únicament representen una motivació destacada per menys del 40% dels turistes. Segurament l'esquí hagués escalat posicions si s'hagués realitzat l'enquesta durant la temporada d'hivern.

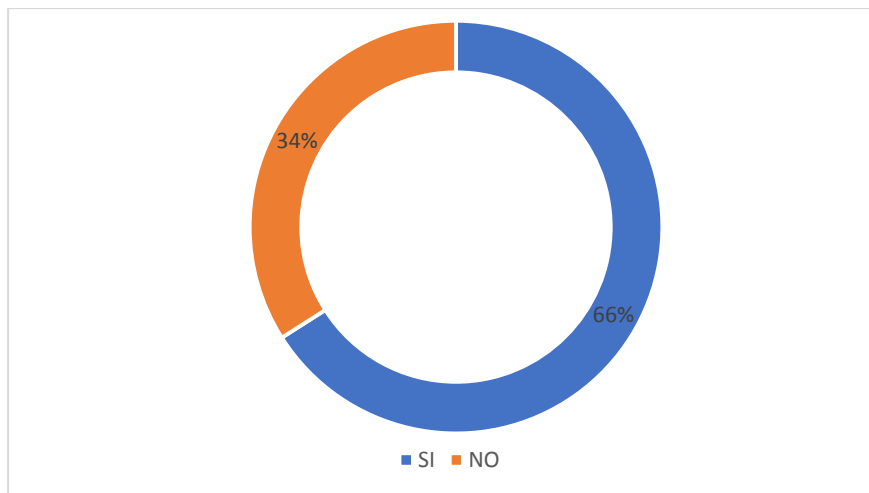
Figura 5. Motivacions del viatge

Font: Elaboració pròpia.

Pel que fa als establiments que disposen de servei de Spa (veure figura 6), es pot observar que més del 65% dels enquestats han tingut en compte que l'establiment disposa de servei de benestar.

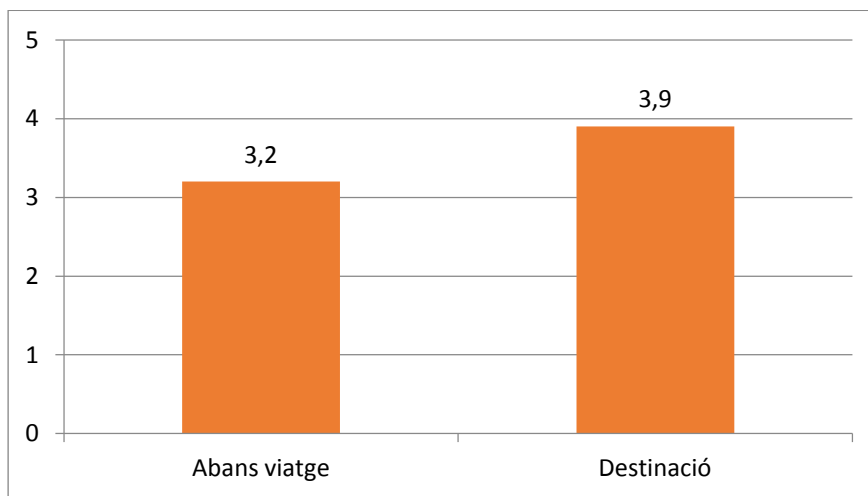
Figura 6. Valoració del servei de Spa a l'establiment

Font: Elaboració pròpia.

En la figura 7, es pot observar el grau de visibilitat en la promoció i informació dels serveis de benestar i Spa. La percepció de la promoció és molt més elevada un cop el turista arriba a la destinació, amb una mitjana obtinguda de 3,9, mentre que la mitjana obtinguda vers la informació abans de destinació és de 3,2. En el cas d'abans de viatge es detecta un pitjor balanç.

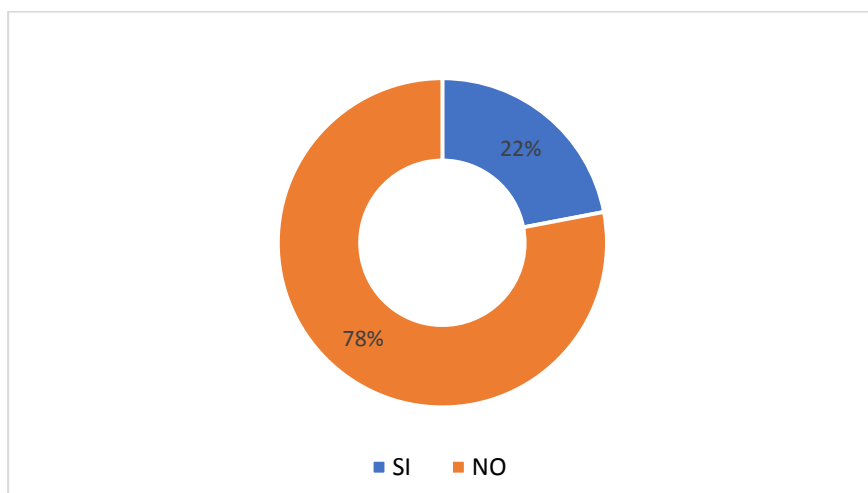
Figura 7. Grau de visibilitat en la promoció i informació dels serveis de benestar i Spa

Font: Elaboració pròpia.

Pel que fa a l'ús de tractaments de bellesa durant la seva estada (veure figura 8), hi ha una poca participació en la seva realització, ja que més del triple han respost negativament.

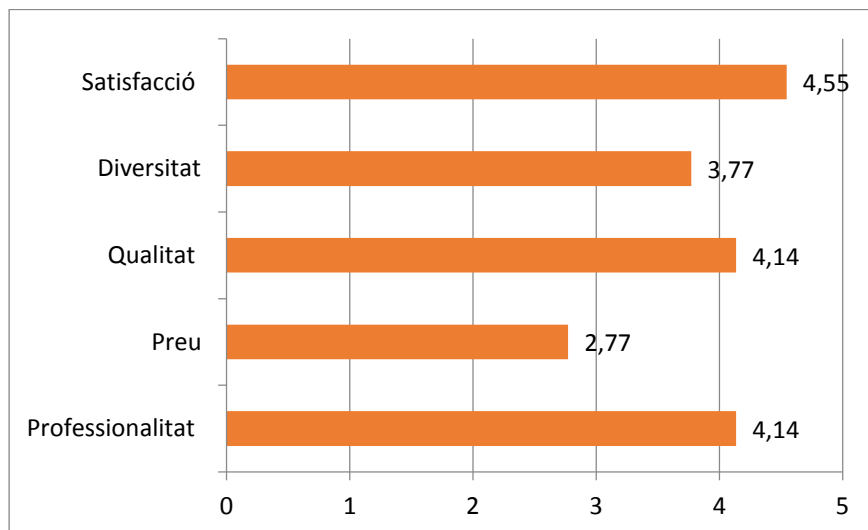
Figura 8. Utilització de Tractaments de Bellesa

Font: Elaboració pròpia.

Ara bé, aquells que n'han fet ús (veure figura 9) han valorat la satisfacció global del servei amb una mitjana de 4,55; seguit per la professionalitat i la qualitat 4,14; i amb menys valoració es troba la diversitat amb una mitjana de 3,77 i el preu 2,77. Existeix una certa sensibilitat respecte el preu.

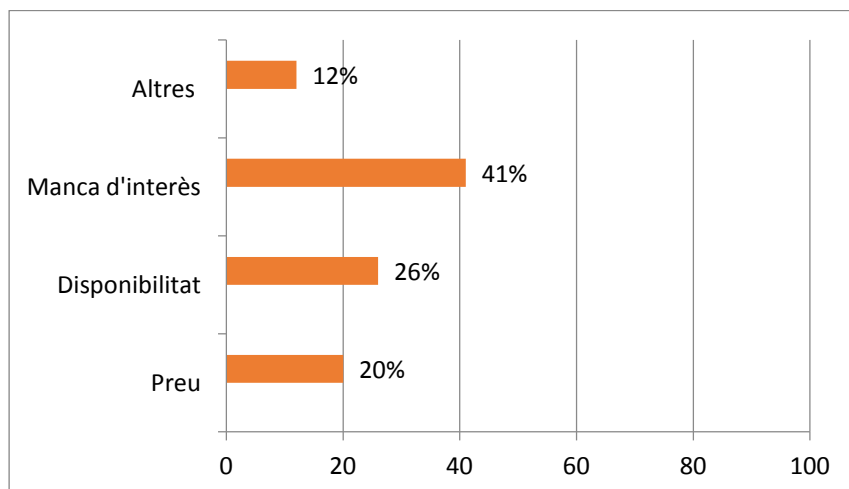
Figura 9. Valoració dels Tractaments de bellesa

Font: Elaboració pròpia.

A continuació en figura 9, es pot observar els motius pels quals no se n'ha fet ús. Destaca la manca d'interès amb un 41%, la disponibilitat de temps amb un 26% i finalment el preu amb un 20%, seguit d'altres amb un 12%.

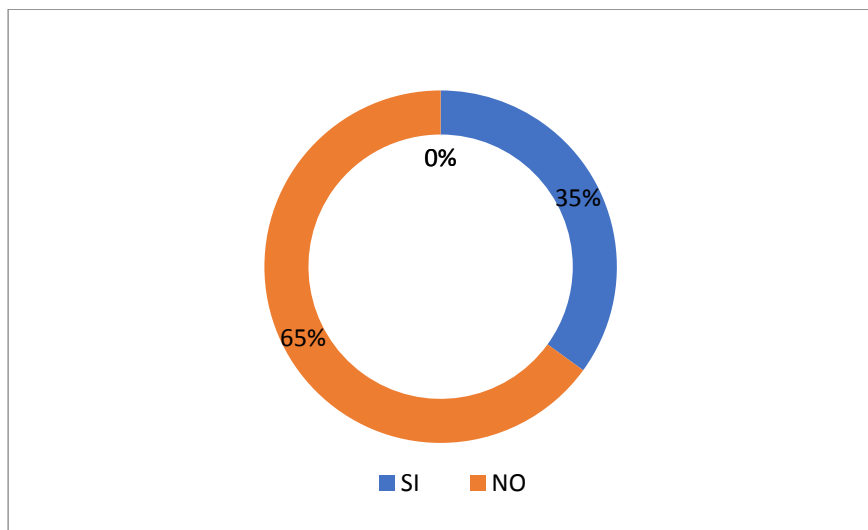
Figura 9. Motius perquè no se n'ha fet ús

Font: Elaboració pròpia.

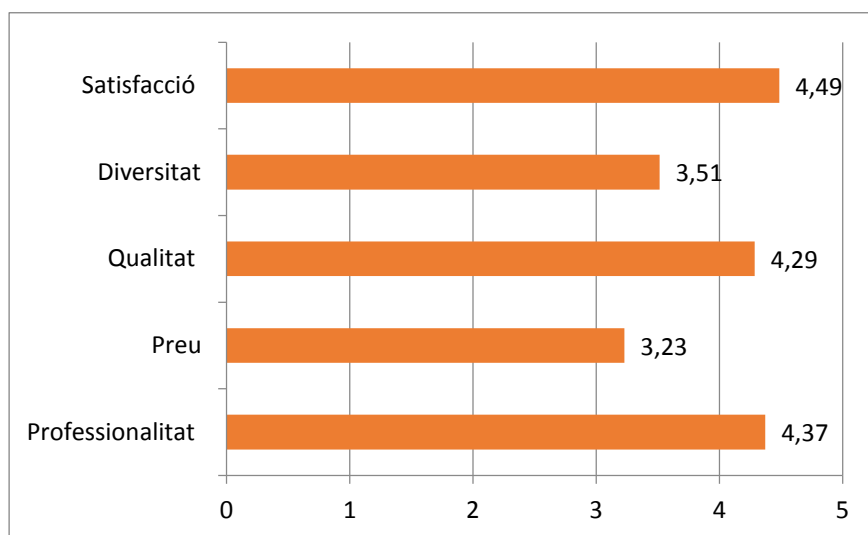
En la figura 10 es mostra que un 65% dels enquestats han escollit com a opció no utilitzar els tractaments de massatges. La valoració dels mateixos es pot veure la figura 11, on la satisfacció global és el més valorat amb una mitjana de 4,49, la professionalitat 4,37 i la qualitat 4,29. El menys valorat correspon el preu 3,23 i la diversitat 3,51.

Figura 10. Utilització de tractament de massatges

Font: Elaboració pròpia.

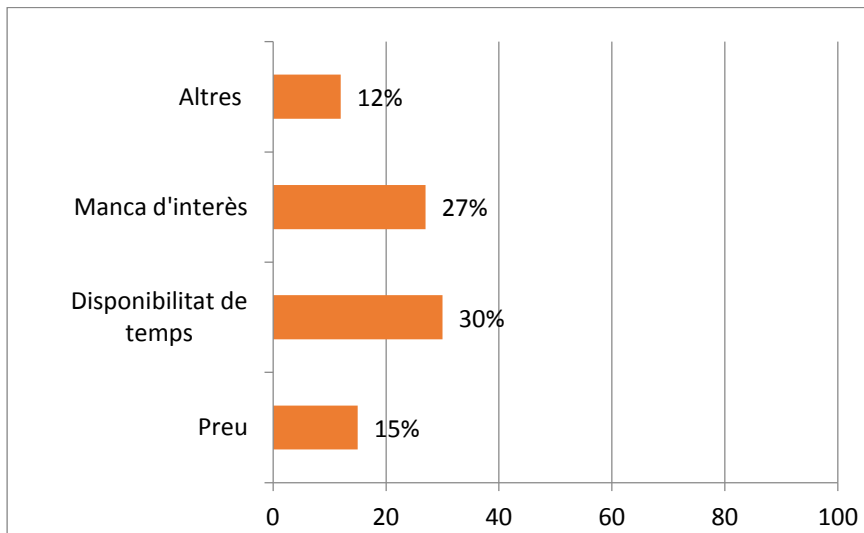
Figura 11. Valoració dels tractaments de Massatges

Font: Elaboració pròpia.

Pel que fa els motius pels quals han decidit no fer ús dels massatges (veure figura 12), destaca la disponibilitat de temps com a element principal, la manca d'interès també amb valors relativament elevats i en menor importància el preu.

Figura 12. Motius perquè no se n'ha fet ús

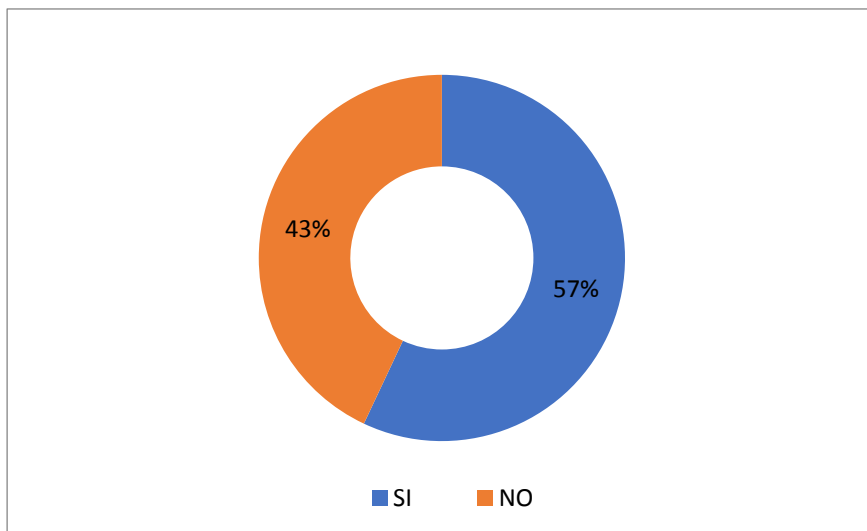

Font: Elaboració pròpia.

Es pot observar la figura 13 com més de la meitat dels enquestats, un 57% han fet ús de les aigües dels allotjaments on han pernoctat. Fins ara, és l'únic servei que utilitzen els turistes majoritàriament. Quan a la valoració (veure figura 14), destaca amb una major puntuació aspectes com l'estètica, amb una mitjana de 4,2 i l'estat de les instal·lacions 3,95. També l'atenció del personal està molt ben valorada amb una mitjana de 3,60.

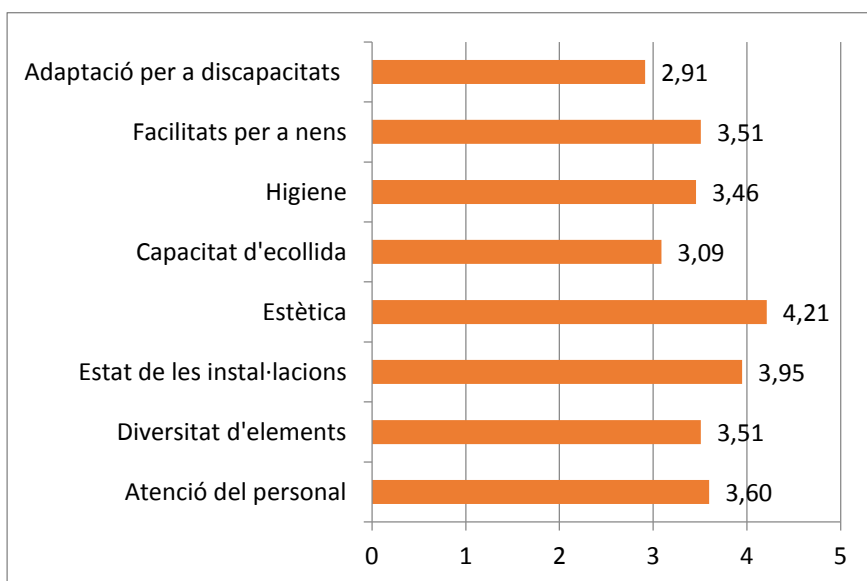
Com a trets negatius es troba la capacitat d'acollida amb un 3,09 i l'adaptació per a capacitats amb un 2,91.

Figura 13. Utilització de les Aigües

Font: Elaboració pròpia.

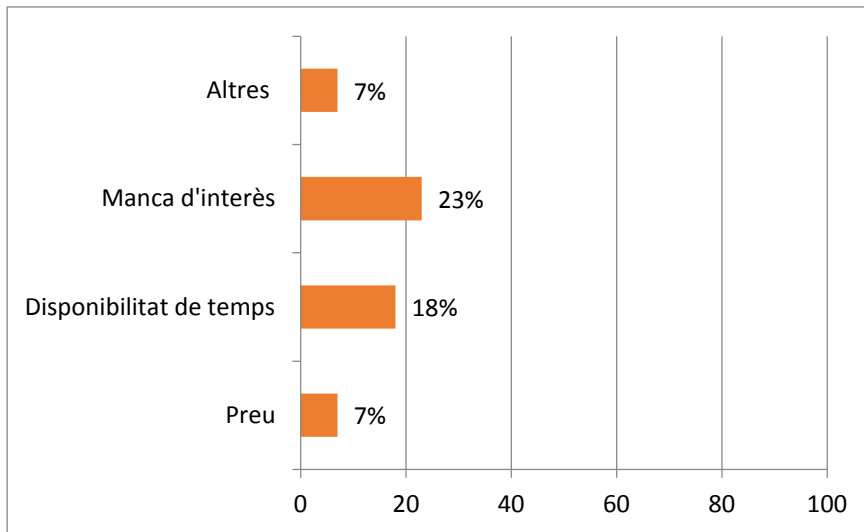
Figura 14. Valoració del Servei de Spa

Font: Elaboració pròpia.

La principal raó pels quals no es fa ús de les instal·lacions de massatges (veure figura 15) és la manca d'interès amb un 23% dels enquestats, seguit amb molt poca diferència per la disponibilitat de temps un 18% i el preu, igual que en el cas dels tractaments de massatges, en última opció amb un 7%.

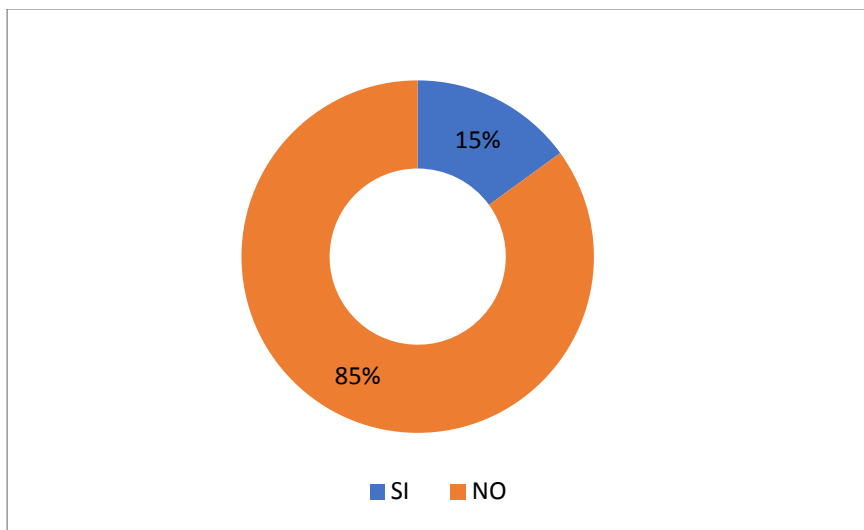
Figura 15. Motius perquè no se n'ha fet ús

Font: Elaboració pròpia.

Respecte a la importància de les activitats vinculades el benestar, com el tai chi, ioga o meditació. Segons s'observa en la figura 16, una escassa minoria han fet ús d'aquest tipus d'activitat durant la seva estada, tan sols un 15%.

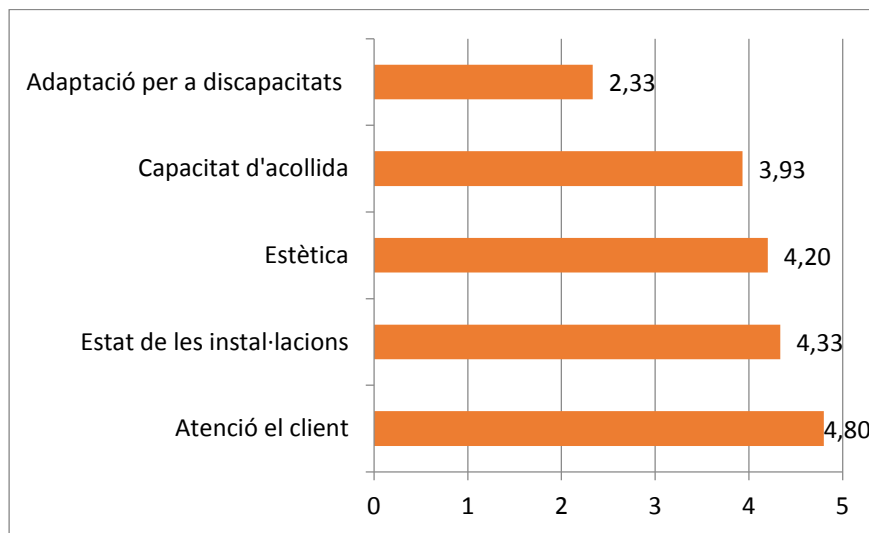
Figura 16. Activitats vinculades el benestar (ioga, Tai chi, meditació, etc.)

Font: Elaboració pròpia.

L'anàlisi de la figura 17, permet destacar molt positivament l'atenció al client amb una mitjana de 4,80, l'estat de les instal·lacions 4,33 i l'estètica amb un 4,20. El menys valorat correspon a l'adaptació per a discapacitats amb una mitjana de 2,33 i la capacitat d'acollida amb un 3,93.

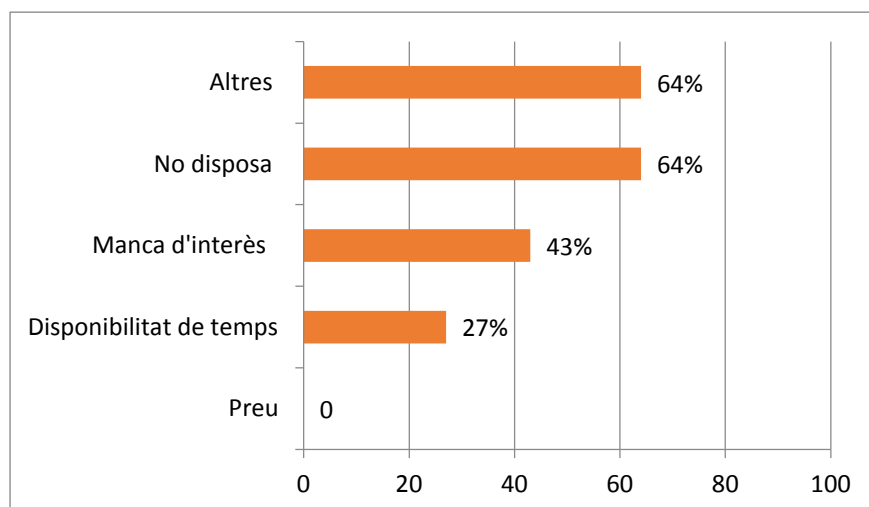
Figura 17. Valoració de les activitats vinculades el benestar (ioga, tai chi, meditació, etc.)

Font: Elaboració pròpia.

Finalment es recull la figura 18, que el principal motiu de la manca utilització de les activitats vinculades al benestar és la no disponibilitat dels mateixos en els establiments. Molt elevat també resulta la manca d'interès. El motiu preu no ha estat escollit per cap dels enquestats.

Figura 18. Motius perquè no se n'ha fet ús

Font: Elaboració pròpia.

Finalment, es realitza una pregunta oberta i lliure: *Quins elements hauria de disposar una destinació amb orientació el turisme de salut?* Algunes de les respostes que s'han obtingut són les següents:

- Servei de sauna
- Varietat d'activitats de relaxació
- Astronomia (activitats nocturnes)
- Servei de guarderia
- Més varietat d'activitats de benestar
- Centres i aigües termals
- Banys romans i aigües termals naturals
- Espais oberts i naturals
- Tractaments naturals
- Balnearis tipus Caldea

En la majoria dels casos els visitants interpreten el concepte de destinació de salut vinculat a la naturalesa com a element imprescindible per aquesta modalitat turística. Com són els balnearis naturals i els tractaments en espais oberts i naturals. L'oferta d'activitats de benestar o la varietat d'activitats són aspectes que també s'han recollit en les enquestes com mancances i pot ser per l'escassa oferta disponible el territori.

La demanda d'un balneari tipus Caldea també s'ha considerat un element necessari de destinació de salut, cal esmentar que a la comarca de la Cerdanya tots els serveis de balnearis formen part d'allotjaments. Finalment, altres aspectes no esperats han estat la demanda de servei de guarderia o activitats d'astronomia com a elements de destinació de salut.

4.2 ANÀLISI DAFO

En aquest apartat es pretén realitzar un anàlisi DAFO, identificant els factors externs (oportunitats i amenaces) i els factors interns (fortaleses i debilitats com a resultat de la investigació sobre el turisme de benestar a la Cerdanya.

FORTALESES
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Proximitat a l'Àrea Metropolitana de Barcelona ▪ Sector turístic com element de dinamització econòmica del territori ▪ Àmplia i diversa oferta d'allotjament ▪ Una quarta part dels establiments hotelers són de categoria alta ▪ Recursos naturals importants i de gran valor paisatgístic ▪ Patrimoni cultural destacat ▪ Instal·lacions i infraestructures turístiques adequades ▪ Oferta de turisme esportiu de golf rellevant ▪ Producte de neu consolidat i referent en el mercat nacional ▪ Present en les marques Pirineus, Ara Lleida, Costa Brava Pirineus i Catalunya ▪ Posicionament força consolidat com a destinació de muntanya ▪ Tradició i història del sector turístic del territori basat en el benestar i la salut ▪ Varietat d'establiments amb servei de Spa ▪ Establiments amb serveis de benestar repartits per tota la comarca, fins a cinc municipis en disposen ▪ Elevat grau de satisfacció dels serveis de Spa, tractaments, massatges i activitats vinculades el benestar.
DEBILITATS
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Recursos culturals poc estructurats com a producte ▪ Manca de promoció del turisme de benestar per part de l'administració pública ▪ Poc reconeixement com a destinació de benestar a nivell nacional i internacional ▪ Falta d'estructuració del producte de salut. ▪ Inexistència de centres que utilitzin déus d'aigües termals naturals ▪ Carència d'un espai de referència en turisme de benestar ▪ Escassa motivació dels visitants en la realització de tractaments de bellesa o activitats espirituals, per manca d'interès i disponibilitat de temps ▪ Reduïda oferta d'activitats de meditació (ioga, tai chi, meditació, etc.) en els establiments hotelers ▪ L'oferta de benestar presenta mancances d'adaptació per al públic amb discapacitat. ▪ Preu relativament elevat en certes activitats relacionades amb el benestar ▪ Exclusivitat d'ús d'alguns dels serveis de benestar pels clients dels establiments hotelers. ▪ Manca de certificacions o segells de reconeixement del benestar a nivell nacional o Internacional.

OPORTUNITATS
<ul style="list-style-type: none">▪ Increment de l'interès dels emissors per la salut i el benestar▪ Potencial del patrimoni cultural de la comarca▪ Possible aprofitament del recurs termal natural de Senillers i Caldes de Múser.▪ Capacitat de creixement i diversificació de l'oferta de benestar▪ Existència d'un projecte d'impuls a aquest segment, el clúster Sol dels Pirineus
AMENACES
<ul style="list-style-type: none">▪ Situació de crisi econòmica que dificulta l'expansió del turisme de benestar▪ Destinacions més competitives en l'especialització de benestar com Andorra.▪ competència catalana de les destinacions incloses com a Viles Termals▪ Manca de promoció de la Cerdanya en el segment de benestar per part de l'administració pública▪ No existeix una organització sectorial específica potent per el segment del turisme de benestar

5. CONCLUSIONS

Els orígens de la Cerdanya com a destinació turística tenen lloc amb el turisme de benestar de mitjans del segle XIX, aquesta modalitat va perdre la seva importància mica en mica amb la incorporació de noves pràctiques turístiques més atractives i/o massives, com l'esquí, el senderisme i el gaudi de la natura, com també d'altres de complementàries com el golf, les quals continuen avui en dia sent reconegudes a nivell nacional i configuren les principals modalitats turístiques de la Cerdanya. Fa pensar doncs, que una destinació amb aquesta tradició balneària i les preferències de la demanda, són antecedents suficients per fomentar novament el turisme de benestar. No obstant, la realitat actual és que encara que existeix una oferta basada en el benestar, aquesta no resulta massa rellevant si tenim en compte el pes que suposa respecte altres modalitats.

De fet, el turisme de benestar a la Cerdanya presenta una sèrie de mancances vinculades a la manca de promoció pública d'aquest segment, el baix nivell d'identificació com a destinació termal, una limitada varietat de l'oferta, així com el nul aprofitament de les aigües termals naturals o la inexistència d'un centre de referència.

De totes maneres, sense obviar que la motivació per la natura és en general la que presenta un major atractiu per part de la demanda turística. S'ha de remarcar que la segona modalitat en importància pels turistes resulta el benestar i la salut, que a pesar de la poca oferta existent en la comarca, el interès es relativament elevat. Ajudat, sens dubte, a la complementarietat que suposa el concepte salut i benestar amb la natura, la gastronomia o l'esport.

Per tant, es pot confirmar la hipòtesi que: *El turisme de benestar a la Cerdanya està en un grau de desenvolupament encara inicial, però presenta un bon potencial de creixement.*

En aquest sentit, s'ha de dir que l'aposta pel turisme de benestar podria permetre diversificar i singularitzar l'activitat turística a la Cerdanya, sempre i quan es prenguin algunes accions com:

- Els agents públics haurien de promocionar la comarca, donant a conèixer els productes i beneficis del turisme de benestar.
- Els agents privats, en aquest cas el sector hoteler, haurien d'adaptar l'oferta a aquesta modalitat amb productes i serveis més específics i diversificats.
- Creació d'icones turístiques o adherir-se a marques específiques de referència en el sector.

- Recuperar els balnearis de Senillars i el de Caldes de Múser, els quals van ser de gran importància i l'origen del turisme de benestar del segle XIX i que no estan operatius en l'actualitat.
- Realitzar una acció significativa, com la creació d'un centre termal de referència, que podria ser a partir dels balnearis en desús.
- Els agents públics haurien de donar suport a la creació d'iniciatives i projectes vinculats al benestar.
- La participació en fires o exposicions per la promoció del turisme de salut, ja sigui a nivell nacional o internacional des del sector públic o privat.
- Dissenyar una plataforma web on consti tota la informació referent a l'oferta de benestar de la comarca (allotjaments, centres lúdics termals, serveis de massatges, tractaments, activitats vinculades a la salut).
- Organització de famtrips i presstrips especialitzats en turisme de benestar.

6. BIBLIOGRAFIA

- Alarcón, J (1996). *Deportes de Aventura en España*. Barcelona: Ediciones J.D.
- Claval, P.(1976). *Eléments de géographie économique*. Paris: Editions techniques.
- Connell, J (2006). *Medical tourism: Sea Sun Sand and surgery*. Sydney: University of Sydney.
- (2013). *Contemporary medical tourism: conceptualisation, culture and Commodication, Tourism Management*. Sydney: University of Sydney.
- Dunn, H. (1959). *High-level wellness for man and society*. American Journal of Public Health.
- Fraguell, R. M. (1994). *Turisme residencial i territori. La segona residència a la regió de Girona*. Girona: L'Eix Editorial.
- Garcia-Altes, M. (2005). "The development of health tourism services". *Annals of Tourism Research*,32(1):262-266.
- Gil de Arriba, C. (1994). *La practica Social de los baños de mar. Establecimientos balnearios y actividades de Ocio en Cantabria (1868-1936)*. Cantabria: Universidad de Cantabria.
- Hall, C. M. (1992). *Adventure, Sport and Health Tourism*, London: Belhaven.
- Jarrassé, D. (1999). *Los salones de europa. Balnearios y literatura*. Barcelona: Lunwerg Editores.
- Lister, J.(1867). *On the Antiseptic Principle in the Practice of Surgery*. Glasgow: University of Glasgow.
- Lluelles, Ma. Jesús (2004). *El segle XX. La modernització d'Andorra*. Andorra: Pagès editors i Cambra de Comerç, Indústria i Serveis d'Andorra.
- Llurdés, J.C, Priestley, G. i Romagosa, F. (2009). *Estratègia pel desenvolupament Sostenible de Catalunya. Informe del sector del turisme*. Generalitat de Catalunya. Escola Universitària de Turisme i Direcció d'Hosteleria.
- Manuel M. Escudé i Maria Fité. (1998). *Hidroteràpia Antiga a Catalunya: Els fons de la facultat de medicina de Barcelona*. Barcelona: Promocions i publicacions universitàries, S.A.
- Mitjà, A. Xavier, Sort (1999). *Els Recursos Minerals de Catalunya: Les aigües minerals*. Barcelona: Associació Balneària Direcció General d'Energia i Mines.

Molina Villar JJ. (2004). *Termalismo y turismo en Catalunya: un estudio geohistórico contemporáneo*. Barcelona: Universidad de Barcelona.

Munt Soldevila, M (2011). *Diagnosi del Balneari de Senillés situat el municipi de Llès de Cerdanya: Estudi històric i constructiu, aixecament gràfic i estudi de lesions estructurals*. Barcelona: Universitat politècnica de Catalunya.

Smith, M., Puczko, L. (2009). *Health and Wellness Tourism*, London: ButterworthHeinemann.

Webgrafia

Institut d'estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona

<http://www.amb.cat/es/web/area-metropolitana/municipis-metropolitans>

Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya

<https://www.feec.cat/>

Generalitat de Barcelona: Departament de cultura

http://cultura.gencat.cat/ca/departament/estructura_i_adreces/organismes/dgpc/

Experiències Pirineus

<http://www.ecoturismepirineus.com/es/quienes-somos/>

Institut d'Estadística de Catalunya

<http://www.idescat.cat>

Patronat comarcal de turisme de la Cerdanya

<http://www.cerdanya.org>

ANNEX 1 – Entrevista opinió dels Turistes

1- Quina/es són les motivacions per viatjar a la Cerdanya?

Esquí	
Natura	
Cultura	
Gastronomia	
Salut i benestar	

2- Ha tingut en compte que el seu allotjament disposi de serveis de benestar i Spa per escollir aquesta destinació?

SI	
NO	

3- Quin és el grau de visibilitat en la promoció i informació dels serveis de benestar i Spa, valori del 1 al 5 (1 baixa a 5 elevada).

Abans del viatge	
Un cop s'arriba a la destinació/allotjament	

4- En relació als tractaments de bellesa, n'ha fet ús?

SI (anar opció A)	
NO (anar opció B)	

A) En el cas que hagi fet ús dels tractaments de bellesa valori del 1 al 5 (1 Molt dolent a 5 Molt bo).

Professionalitat del personal	
Preu	

Qualitat dels productes	
Diversitat de tractaments	
Satisfacció del servei	

B) Motius perquè no n'ha fet ús:

Preu	
Disponibilitat de temps	
Manca d'interès	
Altres	

5- En relació massatges relax, n'ha fet ús?

SI (anar opció A)	
NO (anar opció B)	

A) En el cas que hagi fet ús dels massatges relax valori del 1 al 5 (1 Molt dolent a 5 Molt bo).

Professionalitat del personal	
Preu	
Diversitat de massatges	
Satisfacció del servei	

B) Motius perquè no n'ha fet ús:

Preu	
Disponibilitat de temps	
Manca d'interès	
Altres	

6- En relació a la zona d'aigües, n'ha fet ús?

SI (anar opció A)	
NO (anar opció B)	

A) En el cas que hagi fet ús de la zona d'aigües valori del 1 al 5 (1 Molt dolent a 5 Molt bo).

Atenció del personal	
Diversitat d'elements	
Estat de les instal·lacions	
Estètica	
Capacitat d'acollida de l'espai	
Higiene	
Facilitats per a nens	
Adaptació per a discapacitats	

B) Motius perquè no n'ha fet ús:

Preu	
Disponibilitat de temps	
Manca d'interès	
Altres	

7- En relació a altres activitats vinculades al benestar com ioga, tai chi, meditació, etc., n'ha fet ús?

SI (anar opció A)	
NO (anar opció B)	

A) En el cas que hagi practicat aquests activitats valori del 1 al 5 (1 Molt dolent a 5 Molt bo).

Atenció del personal	
Estat de les instal·lacions	
Estètica	
Capacitat d'acollida de l'espai	
Adaptació per a discapacitats	

B) Motius perquè no n'ha fet ús:

Preu	
Disponibilitat de temps	
Manca d'interès	
No disposa	
Altres	

8- Quins elements hauria de disposar una destinació amb orientació al turisme de benestar?